

Боличева О.В.

м. Київ

ПЕРСОНІФІКАЦІЯ ЗНАНЬ: ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ

У статті розглядаються підходи до визначення поняття «персоніфікація знань». У роботі здійснюється аналіз вітчизняних і закордонних наукових досліджень стосовно феноменології поняття і контекстів його вживання. Автором здійснюється спроба систематизації уявлень про персоніфікацію знань і конструюється його визначення для введення цього поняття в подальше дослідження феномена в контексті освітньої діяльності.

Ключові слова: персоніфікація знань, зміна системи знань особистості.

Постановка проблеми

Дане дослідження присвячене понятійному визначенню феномена персоніфікації знань. Цей феномен, звичайно, асоціюється з такими процесами, як оволодіння, засвоєння, опосередкування, об'єктивація, формування та функціонування знань. Його сутність знайшла своє відображення у фундаментальних філософських і психологічних наукових дослідженнях Л.Виготського, В.Давидова, Є.Іл'єнкова, О.Леонтьєва, Ж.Піаже, М.Полані, А.Стеценко, О.Тхостова, Д.Ельконіна.

Аналіз формування системи функціонально-особистісних знань з точки зору персоніфікації знання дає можливість по-новому проаналізувати проблему ефективності психолого-педагогічної взаємодії у навчальному процесі [4–7; 9; 10].

Поняття «персоніфікація знання» розкрито у науковій літературі в різних контекстах [1–5; 7–11; 14; 16–22; 24–26; 28–29; 31–34]. Наприклад, Л.Виготський підкреслював зв'язок персоніфікації з процесом опосередкування вищих психічних функцій: «Людина опановує свої психічні функції, опосередковуючи їх «психологічними знаряддями» — знаковими системами. Натуральні і «опосередковані» функції схожі лише зовні, вони різним чином реалізуються, по-різному управляються. Опосередковані функції створюються над натуральними «шляхом надбудови нових утворень над старими, із збереженням старих утворень у вигляді підлеглих шарів усередині нового цілого» [8, 488]. Знання, процес його передавання, формування та функціонування обов'язково опосередковується його носіями, що є по суті соціальне та психологічне явище, яке відображено в багатьох наукових працях.

У зв'язку з цим, *мета* роботи — вивчення підходів до визначення поняття «персоніфікація знань».

Виклад основного матеріалу

Аналізуючи літературні дані, ми спиралися, по-перше, на визначення самого феномена персоніфікації; по-друге, на визначення поняття «знання»; а також — на дослідження феноменів, що асоціюються з процесом персоніфікації знань (наприклад, засвоєння знань, опосередкування, формування особистісно-значущого знання, формування пізнавального досвіду особистості, формування життєвого досвіду особистості та ін.).

Почнемо наш аналіз з поняття «знання». В «Толковом словаре живого великорусского языка» В.Даля подається три визначення слова «знання»: а) суб'єктивне — знання як приналежність, властивість того, хто знає; б) результативно-підсумкове — знання як плід навчання, досвіду; в) відчужено-об'єктивне — знання як повідомлення, інформація. В «Толковом словаре русского языка» С.Ожегова, Н.Шведовой виявлено також три аспекти знання: а) сукупність відомостей; б) обізнаність про що-небудь; в) збагнення дійсності [21].

Хотілося б відзначити також основні види знання і проблему їх «взаємовідношення» [29]: а) перцептивне знання (чуттєве) — виражає вихідний контакт людини з реальністю; б) повсякденне знання (здоровий глузд) — в середовищі об'єктів звичайного практичного досвіду склалася наша мова, сформувалися наші основні поняття, у тому числі й ті, які широко використовуються в науці; в) наукове знання — знання про об'єкти науки, закони поведінки цих об'єктів дають найбільш достовірне і злагожене пояснення того, що існує і відбувається у світі.

Відзначимо також, по-перше, онтологічну здатність і потребу особистості в пізнанні: «У людині дійсно присутнє те, що ми могли б назвати дійсним прагненням до знання. Знання само є чинник життя» [5]; по-друге, виникнення нової пізнавальної парадигми, що прийшла в 60–70 роки та її принципово новий елемент — визнання особливої гносеологічної та евристичної значущості цієї форми існування людського знання, яка є надбанням індивідуального суб'єкта, особи. Так, епістемологічна концепція М.Полані базується на вивченні процесу наукового пізнання з урахуванням виняткової конструктивної ролі суб'єкта пізнання: «у кожному акті пізнання присутній пристрасний вклад особи, що пізнає, і що ця добавка — не свідоцтво недосконалості, а суттєвий необхідний елемент знання» [25, 19].

Переходячи безпосередньо до розкриття феномена персоніфікації знань, розглянемо випадки вживання цього поняття, в першу чергу в контексті психічного феномена. В дослідженнях Н.Автономової персоніфікація розглядається як процес «побудови людиною образу світу шляхом перенесення своїх первинних вражень і відчуттів на невідомі предмети» [1, 108]. У цьому значенні персоніфікація виступає як процес опосередковування перцептивного впливу середовища на особу, пізнаючи яке, людина користується способами, що склалися до моменту сприйняття, і засобами інтеграції нового знання у власну систему знань або «образ світу» [16]. Відзначимо, що в даному випадку йдеться про так званий перцептивний рівень знання [29]. Що

ж до наукового рівня функціонування знання, то воно «здійснюється шляхом подвійно спрямованого процесу: по-перше, переведення здобутого за допомогою фантазії, уяви й інтуїції в план точно розчленованого, дискурсивно впорядкованого знання, або інакше, переведення творчого розуму, що діє згідно з логікою відкриття, в розсудливий план, що функціонує за правилами логіки обґрунтування; по-друге, формування нового творчого зусилля і творчого прориву до невідомого на основі фундаменту, створеного канонізованими в розумі схемами можливої розумової діяльності» [1, 18].

В.Давидов, Д.Ельконін, Е.Ільєнков розуміють персоніфікацію знань у термінах процесу і результату придбання ідеєю (абстракцією) форм і якостей конкретного об'єкта. Вони пишуть: «в основі розвитку будь-якого поняття лежить вихідна абстракція, розвиток якої відтворює різноманіття цілого класу приватних явищ певної предметної галузі» [18].

Персоніфікація знань розглядається також як процес функціонування «спеціальних механізмів «упаковки» досвіду взаємодії з об'єктами світу в структури і актуалізації цих структур назустріч новій стимуляції» [Дж.Брунер і В.Найссер]. У вітчизняній психології цей рух пов'язаний з обговоренням і експериментальним опрацюванням введеного О.Леонтьєвим поняття «Образу світу» [16].

Феномен персоніфікації знань, на наш погляд, сутнісно перекликається з описаним і вивченим J.Watters і H.Gardner феноменом «кристалізації досвіду», що виникає в умовах обраної взаємодії суб'єкта з певними аспектами свого оточення і що виявляється у змінах його уявлень про відповідну предметну галузь та про саму себе. Цей феномен виникає тоді, коли обставини об'єднують психологічний потенціал особи, самоосвіту і характер її участі в певній сфері діяльності. Інший аспект даного феномена — розширення ролі значущого іншого; зокрема, він (вони) можуть сприяти прояву кристалізації досвіду. Аналогічне феномену кристалізації досвіду — явище імпресінга [33].

Персоніфікація як особлива диспозиція у відношеннях між суб'єктами, яка позначається як «я — ти» і протиставляється «матеріалізації» або відношенню до іншого як «я — він (воно): «Наша думка і наша практика (тобто наші відповідальні вчинки) здійснюються між двома межами: відношення до речі і відношення до особистості (матеріалізація і персоніфікація). Наші певні акти прагнуть до межі матеріалізації, ніколи її не досягаючи, інші акти — до межі персоніфікації, до кінця її не досягаючи» [4; 370]. Зіставляючи цю цитату з інтерпсихічною формою дії за Л.Виготським: «кожна функція виступає на сцену двічі — спочатку як розподілена між дитиною і дорослим, в своїй інтерпсихічній формі, і тільки тоді як індивідуальне надбання самої дитини, — в інтрапсихічній формі, можна передбачити, що це стає можливим у тому випадку, коли інший є не зовні сприйнятим об'єктом, а внутрішнім змістом свідомості. Можна вважати, що стосунки «я — ти» є необхідною передумовою розвитку індивідуальної свідомості» [26]. У роботі О.Смірної робиться припущення про те, що і власне «я» людини також може тяжіти до полюса матеріалізації або персоніфікації. Воно може сприй-

матися як об'єкт, як сукупність конкретних якостей, і водночас «бути цілісним, нероздільним на частини, безпосередньо пов'язаним з буттям, з іншими людьми, незавершеним і до кінця не визначеним» [26].

Персоніфікація також може мати співвідношення з таким визначенням як «усвідомлення власної присутності в культурі і обов'язком підтримувати це усвідомлення, що важко зберігається, та яке додає сенс науковій роботі» [5]. У даному визначенні йдеться про згаданий вище феномен персоніфікації щодо власного «Я» [26].

Досліджуваний феномен також трактується як семантичне опосередковане знання, яке більш детально досліджене в психолінгвістиці [31]. «Чуже слово повинне перетворитися на «своє — чуже» (або чуже — своє). Чужі слова стають анонімними, привласнюються, свідомість монологізується. Забувається первинне діалогічне відношення до чужих слів. Вони немов усмоктовуються, вбираються в освоєні чужі слова (проходячи через стадію «своїх — чужих» слів. Цей процес монологізації дуже важливий. Після цього монологізована свідомість як одне і єдине ціле вступає в новий діалог (вже з новими зовнішніми чужими голосами)» [5; 366]. Тут здається доречним згадати запропонований Л.Щербою термін «мовна організація». Він підкреслює впорядкованість, організованість продуктів індивідуальної переробки мовного досвіду як компонента виділеного раніше різновиду знання. Мовна організація розглядається як єдність процесу і продукту; в якості останнього виступає індивідуальна система концептів і стратегій користування ними у процесах мовлення та розуміння мови, що є своєрідною переробкою мовного досвіду [31].

Феномен персоніфікації як процес організації знань відображений в дослідженнях Н.Gruber, де він стверджує, що в організації знань ключову роль відіграє наявність «системи вірувань», в яку асимілюється новий досвід. Ця система не породжена самою особою і не задана оточенням, а є результатом взаємодій особи зі своїм оточенням. Цей «ментальний світ» конструюється за допомогою безперервних інтерпретацій (наприклад, за рахунок трансформації культурної спадщини). Саме в рамках системи вірувань в ході тривалого процесу відбувається визрівання й оформлення нової ідеї [32].

Персоніфікація знань може бути представлена також як спосіб вираження певного світосприйняття: «немає сумніву, що передавання знань є обов'язком людини, природжений для нього. І цей обов'язок зовсім не пов'язаний з якою-небудь вигодою або користю, яку приносить знання. Йдеться про знання заради нього самого» [5]. У когнітивній психології вивчаються форми репрезентації знань (когнітивні структури знань), характерні для людини. Прикладами можуть стати [Хафман, 1986]: представлення класу понять через його елементи; представлення понять класу за допомогою базового прототипу, що відображає найбільш типові властивості об'єктів; представлення за допомогою ознак. Окрім понять, репрезентуються і співвідношення між ними. Відзначимо, що способи репрезентації невербалізованих форм знання об'єктивуються у витворах мистецтва, релігійно-містичних обрядах та ін.

Персоніфікація знань розуміється також як «асиміляція інтелектом реальності» [Ж.Піаже]. Автор описує це так: «У процесі свого формування мислення знаходиться в стані нерівноваги або нестійкої рівноваги: всяке нове придбання видозмінює попередні поняття або ризикує спричинити протиріччя. Починаючи ж з операційного рівня, навпаки, поступово виникаючи рамки класифікації і серіації (просторові, часові та ін.) безперешкодно включають нові елементи» [22].

У працях М.Полані персоніфікація аналізується як процес, що відображає докладання «інтелектуальних сил пристрасті пошуку у процесі пізнання» [25, 39], міра особистої участі, вкладену в нього його творцем, відкривачем. Автор пише: «Починається участь людини у знаннях на етапі спостереження, зчитування важливої на його думку інформації про явище, об'єкт, процес. Опрацьовуючи цю інформацію, він вирішує виділити в ній необхідну, достатню і не зовсім значущу частину, тобто приходить до верифікації свого знання, теорії. Сам процес пошуку вимагає від нього інтелектуального та емоційного навантаження й особистої відповідальності за отриманий і обнародований результат, які мають не дуже помітний вплив на знання надалі, але в історії знання вони мали місце і зіграли свою роль. Авторові неодмінно належить ініціатива і право у висуненні і перевірці гіпотези як особових актів інтелектуальної активності. Поряд з ними учений користується відомими процедурами, методами перевірки гіпотез, дослідження. Міра володіння й успішність вживання їх, адекватні проблемі пошуку, можна назвати майстерністю особи, за допомогою якого вдалося здобути дане знання. Кожне відкрите, сформоване знання супроводжується багатьма формами неявного знання, процедури яких залишаються прихованими від користувача знання. Вони специфічні в тому плані, що невимовні, а можуть спостерігатися в особистому прикладі автора, творця знання» [25, 48].

Персоніфікація в контексті соціально-психологічного феномена може бути представлена таким чином:

1. У системі управління знаннями: персоніфікація знань як процес обміну знаннями між фахівцями і «експертами» [19]. Знання експерта може бути охарактеризоване як розуміння того, що вважати основним, тим, що має відношення до справи, що не вимагає подальшої переоцінки — саме це робить фахівця експертом. Важливим буде згадати основний парадокс унікального професійного «ноу-хау» (*know how* — англ. уміння, знання справи): чим компетентнішими стають експерти, тим менш здатні описати ті знання, які використовуються для розв'язання завдань. Саме вони найбільш значущі для успішної діяльності. Це такі знання, які частково або повністю існують в неявній формі і передаються переважно в ході безпосередньої спільної діяльності, різними невербалізованими способами навчання. Це більш ніж метод, скоріше мистецтво, яке, поза сумнівом, потрібне сучасним професіям, і в першу чергу, педагогічним [19].

2. Персоніфікація як здатність надавати інформаційне наповнення і послуги відповідно до вимог конкретних людей і з урахуванням даних про їхні потреби і поведінку відбита в такому феномені, як соціокультурний

опосередкована спільна діяльність [14]. В.Давидов [11], а потім А.Стеценко [28] відзначили, що індивідуальний розвиток по суті є чимось більшим, ніж діалектика взаємодії онтогенезу і філогенезу, всередині якого відбувається постійне перенастроювання одне в інше, а також у щось соціокультурно опосередковане, в спільну взаємодію.

Особливо слід виділити таку фундаментальну працю, як «Личностные изменения как процесс: теория и практика» П.Лушина [18], в якій науково обгрунтовані можливості зміни особової системи цілісно або через зміни якого-небудь компонента цієї системи: «... зміні підвладні не лише окремі і приватні психічні процеси та поведінкові реакції клієнта, а й цілісні структури, інтегральні властивості особи, подібні мотивації, Я-концепції, різні когнітивні, афективні і поведінкові утворення (що є особистісна зміна у власному сенсі слова)» [18, 9]. У праці досліджені і описані різноманітні трансформації системи знань особистості на всіх етапах особистісної зміни, яка визначається як здатність особистості генерувати перехідні форми (тобто змінюватися). Слід виділити такий висновок автора, який, на наш погляд, стосується цього феномена — персоніфікації знання: «Психологічні підстави особистісної зміни можуть бути реалізовані не лише через вирішення ряду теоретичних і інтерпретативних завдань, а і прикладних, спрямованих на формування одного з принципово важливих особистісних якостей — толерантності до невизначеності» [18, 270]. Відзначимо, що при аналізі автором поняття «невизначеність» виділені такі контексти його вживання, як дефіцит інформації або незнання, випадковості, вірогідності, для подолання чого індивід вибудовує певну перспективу, пов'язану з його минулим досвідом, і на підставі цього робить вибір через співвідношення з минулим досвідом, можливим і неможливим [18, 45].

Таким чином, для визначення феномена «персоніфікація знань» слід врахувати розглянуті вище його інтерпретації: процес «побудови людиною образу світу перенесенням своїх первинних вражень і відчуттів на невідомі предмети»; процес і результат придбання ідеєю (абстракцією) форм і якостей конкретного об'єкту; процес функціонування «спеціальних механізмів «упаковки» досвіду взаємодії з об'єктами світу у структури й актуалізації цих структур назустріч новій стимуляції»; «кристалізації досвіду»; особлива диспозиція у відношенні між суб'єктами, яка позначається як «я — ти»; «усвідомлення власної присутності в культурі і обов'язком підтримувати це усвідомлення, що важко зберігається, додає сенс науковій роботі»; процес семантичного опосередковування знання; процес організації знань; спосіб вираження певного світосприйняття; «асиміляція інтелектом реальності»; процес, що відображає докладання «інтелектуальних сил пристрасті пошуку у процесі пізнання»; процес обміну знаннями між фахівцями і «експертами»; здатність надавати інформаційне наповнення і послуги відповідно до вимог конкретних людей і з врахуванням даних про їхні потреби і поведінку (віддзеркалення у феномені «соціокультурно опосередкована спільна діяльність»).

Узагальнюючи, можна зробити висновок про те, що: а) персоніфікація знань — це одночасно процес і здатність; б) даний феномен пов'язаний із

зміною, трансформацією, модифікацією; в) забезпечує функціональність особистісної системи знань. Персоніфікація знань — це процес, який сприяє тому, що особа усвідомлює цінність свого життєвого досвіду, довіряє собі і відчуває впевненість у процесі розширення кордонів свого пізнання (перцептивного, життєвого, наукового) і не просто допускає наявність такої системи у інших людей, але і здатна встановлювати персоніфіковані та персоніфікуючі психологічні зв'язки.

Висновки

У статті ми приходимо до висновку про те, що феномен персоніфікації є невід'ємною частиною процесу формування функціональних знань, а також є властивістю всякого знання і характеризує особовий, унікальний характер будь-якого людського знання.

Фактично, враховуючи всі розглянуті вище інтерпретації і вважаючи за підставу теорію особистісних змін П.Лушина, відкривається можливість зробити висновок про те, що персоніфікація є процесом зміни системи знань особистості, процесом переходу від одного умовного рівня знання до іншого; цей перехід здійснюється як в певній предметній галузі, так і може поширюватися на всю систему особистісного знання людини. Також можливе визначення персоніфікації знання як здатності, так і процесу управління людиною своєю власною системою знань на індивідному рівні. Ми прийшли до висновку, що феномени, які асоціюються у нас з персоніфікацією знання на різних етапах особистісної зміни, виступають як чинники, що ініціюють, супроводжують, результують виникнення нової ідентичності особистості. Ці феномени уявляються нам процесом, який сприяє інтеграції нової ідентичності, процесом, що має соціальний ефект.

Можна також зробити висновок про те, що феномен і визначення поняття «персоніфікації знань» може бути введений у подальші дослідження, наприклад, управління системою особистісного знання, освітнього процесу, а також бізнес- та інших процесів суспільного життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Автономова Н.С. Рассудок – Разум – Рациональность / Н.С.Автономова. — М.: Наука, 1988. — 287 с.
2. Артемьева Е.Ю. Структура субъективного опыта: семантический слой и другие слои / Е.Ю.Артемьева, Ю.К.Стрелков, В.П.Серкин // Мышление и субъективный мир. — Ярославль: Изд-во ЯГУ, 1991.— С. 9–14.
3. Асмолов А.Г. Историко-эволюционный подход к пониманию личности: проблемы и перспективы исследования / А.Г.Асмолов // Вопросы психологии. — 1986. — № 1. —С. 28–40.
4. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества / М.М.Бахтин. — М., 1979.
5. Башляр Г. Новый рационализм / Г.Башляр; пер. с франц. Ю.Сенокосова, М.Туровера; общ. ред. А.Ф.Зотова. — М.: Прогресс, 1987.

6. Братусь Б.С. Аномалии личности / Б.С.Братусь. — М.: Мысль, 1988. — С. 58.
7. Бондаренко А.Ф. Психологическая помощь: теория и практика / А.Ф.Бондаренко. — К.: Класс, 2001. — 376 с.
8. Выготский Л.С. Собрание сочинений: в 6 т. / Л.С.Выготский. — М., 1983.
9. Гоффман И. Представление себя другим в повседневной жизни / И.Гоффман. — М., 2000:
10. Давыдов В.В. Соотношение понятий “формирование” и “развитие” психики / В.В.Давыдов // Обучение и развитие: материалы к симпозиуму. — М., 1966.
11. Давыдов В.В. Проблемы развивающего обучения / В.В.Давыдов. — М., 1986.
12. Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка / В.И.Даль. — М.: Цитадель, 1998.
13. Зинченко В.П. Проблема объективного метода в психологии / В.П.Зинченко, М.К.Мамардашвили // Вопросы философии, 1977. — № 7.
14. Карпей Ж. Возрастная и педагогическая психология: дидактические модели и проблема дискуссии / Ж.Карпей, Ван Урс Б. // Вопросы психологии. — 1993. — № 4. — С. 20–26.
15. Лисина М.И. Общение со взрослыми и психологическая подготовка детей к школе / М.И.Лисина, Г.И.Канчеля. — Кишинев, 1987.
16. Леонтьев А.Н. Образ мира / А.Н.Леонтьев // Избранные психологические произведения. — М.: Педагогика, 1983. — С. 251–261.
17. Леонтьев А.Н. Проблемы развития психики / А.Н.Леонтьев. — М., 1981. — 584 с.
18. Лушин П.В. Личностные изменения как процесс: теория и практика / П.В.Лушин. — Одесса: Аспект, 2005. — 334 с.
19. Микешина Л.А. Неявное знание как феномен сознания и познания / Л.А.Микешина // Теория познания: в 4 т. — М., 1991.
20. Найссер У. Познание и реальность / У.Найссер. — М.: Прогресс, 1981. — 230 с.
21. Ожегов С.И. Толковый словарь русского языка / С.И.Ожегов, Н.Ю.Шведова. — М., 1992.
22. Пиаже Ж. Психология интеллекта / Ж.Пиаже. — С.Пб.: Питер, 2003.
23. Полуянов Ю.А. Развитие взаимопонимания между детьми в учебной деятельности / Ю.А.Полуянов // Развитие психики школьников в процессе учебной деятельности / под ред. В.В.Давыдова. — М., 1983.
24. Петухов В.В. Образ мира и психологическое изучение мышления / В.В.Петухов // Вестник Московского ун-та. — Сер. 14: Психология. — 1984. — № 4. — С. 13–21.
25. Полани М. Личностное знание / М.Полани // На пути к посткритической философии / под ред. В.А.Лекторского, В.А.Аршинова; пер. с англ. — М., 1995.

26. Смирнова Е.О. Теоретические исследования становления межличностных отношений в раннем онтогенезе / Е.О.Смирнова // Вопросы психологии. — 1994. — № 6. — С. 12–19.

27. Рубцов В.В. Организация и развитие совместных действий у детей в процессе обучения / В.В.Рубцов. — М., 1987.

28. Стеценко А.П. Понятие “образ мира” и некоторые проблемы онтогенеза сознания / А.П.Стеценко // Вестник Московского ун-та. — Серия 14: Психология. — 1987. — № 3–6. — С. 26–37.

29. Философия: учебник / под ред. В.Д.Губина, Т.Ю.Сидориной, В.П.Филатова. — М.: Русское слово, 1996. — 432 с.

30. Цукерман Г.А. Зачем детям учиться вместе? / Г.А.Цукерман. — М., 1985. — 80 с.

31. Щерба Л.В. Языковая система и речевая деятельность / Л.В.Щерба. — М.: Ком книга, 2007. — 428 с.

32. Gruber H. E. The self-construction of the extraordinary//Conceptions of giftedness. Ed. by R.Sternberg et al. Comb. Univ. Press: Cambridg, 1986. — P. 247–263.

33. Watters J., Gardner H. The crystallizing expiriens: discovering an intellectual gift// Conceptions of giftedness. Ed. by R.Sternberg et al. Comb. Univ. Press: Cambridg, 1986. — P. 306–331.

34. Kenny V., Gardner G., Constraction of self – organizing systems // Irish Jornal of Psychology – 1988. – N 9. – P. 25-82)/

В статье рассматриваются подходы к определению понятия «персонификация знаний». В работе приводится анализ отечественных и зарубежных научных исследований относительно феноменологии данного понятия и контекстов его употребления. Автором предпринимается попытка систематизации представлений о персонификации знаний и конструируется его определение для введения этого понятия в дальнейшее исследование феномена в контексте образовательной деятельности.

Ключевые слова: персонификация знаний, изменение системы знаний личности.

The article describes some approaches of concept definition «personification of knowledges». There is a testing of the domestic and foreign scientific researches about (the) phenomenology of defined concept and its usable contexts. The author tries to systematize the ideas of the personification of knowledges and to form its definition for putting this concept into further development of the phenomenon in context of educational activities.

Key words: personification of knowledges, change in system of personal knowledge.